

FROST- BRØDRS

UNDERVISNINGSMATERIALE

ZEPPELIN

BYENS FAMILIETEATER ♦ VALDEMARSGADE 15
KØBENHAVN V ♦ TLF. 3322 0478 ♦ ZEPPELIN.DK

INDHOLD

Om forestillingen	1
Introduktion til materialet	2
Introduktion til vikingetiden, nordboerne og nordisk mytologi	3
Temaarbejde	7
Natursyn	8
Tro, overtro og magi	12
Familie	20
Sunes verden	27
Inspirationsmateriale	32

Teatret Zeppelin åbnede som københavnsk familieteater i 1994 og henvender sig til skoleklasser og familiepublikum fra 7 år.

Teatret Zeppelin er et lille storbyteater støttet af København Kommune, beliggende i Valdemarsgade 15 på Vesterbro.

Teatrets særegenhed er nydramatiseringer af store børnebogsklassikere og dansk dramatik med samfundsaktuelle temaer.

Teatret ledes af kunstnerisk leder Mie Brandt, administrativ og økonomisk leder Jan Grube Christiansen samt PR-chef & produktionskoordinator Lasse Frank.

Følg os på www.facebook.com/TeatretZeppelin

Info og billetbestilling: tlf. 3322 0478   www.zeppelin.dk

Frostbrødre er Teatret Zeppelins nyskrevne sagndrama om en vikingeslægt i en tid under store religiøse forandringer, der udfordrer den ældgamle folketro. Et skæbnesvangert familieopgør – en allegori over myten om Balders død fra den nordiske mytologi – er omdrejningspunktet i denne episke og visuelt betagende forestilling, der stråler med nordlysets kraft og stiller de eviggyldige spørgsmål om, hvad meningen er med livet i Midgård – menneskenes verden.

Vi følger ældstesønnen Sune, søn af Sigrid og Olav og barnebarn af Edda. Sunes verden rystes, da en sær lillesøster bliver født, og en dreng fra en finere slægt bliver indlemmet i familien. Samtidig nægter familien at frasige sig de gamle guder og tage imod den nye tro, der vinder frem. Familien er derfor tvunget til at gå under jorden på ubestemt tid, og nu starter en hård kamp for overlevelse, og for Sune gælder det om at finde sig selv og sin retmæssige plads i familien.

Frostbrødre	Teatret Zeppelin, skole- og familieforestilling
Spilleperiode	1. okt – 25. november 2016
Aldersgruppe	Fra 7 år
Varighed	ca. 75 min.
Medvirkende	Pernille Hilgart, Amalie Lindegaard, Mie Brandt, Jens A. Kepny Kristensen, Thomas Nielsen, Anton Nikolaj Hjele Øberg
Manuskript	Mie Brandt og Lene Skytt
Instruktion	Lene Skytt
Stuntkoordinator / fægteinstruktør	Anne Rasmussen
Scenografi og kostumer	Laura Rasmussen
Lyddesign	Inuk Thomsen
Lysdesign	Martin Danielsen
Dukkemager	Rolf Søborg Hansen
Rekvisitør og dukkemagerassistent	Tina Kornerup-Bang
Kostumier	Camilla Lind
Kostumierassistent	Pernille Houlby
Systueleder	Mary Nilsson
Produktionsleder	Peter Edward Rasmussen
Byggere	Barry Douglas Wesil og Andreas Bjerre Siegrist
Afvikler	Peter Edward Rasmussen
Undervisningsmateriale	Linda Johansen Claver & Louise Borchers Petersen
Layout	Tina Kornerup-Bang
Illustrationer	Laura Rasmussen, Helle Riis, Rolf Søborg Hansen m.fl.

INTRODUKTION TIL MATERIALET

Kære underviser!

Nærværende materiale retter sig hovedsageligt mod indskolingen og mellemtrinnet. Det er muligt at plukke og lade sig inspirere af de af materialets dele, som tiltaler og passer den enkelte klasse og underviser.

INDEN forestillingen kan klassen med fordel læse afsnittet 'Introduktion til vikingetiden og nordisk mytologi' (s.3), således at eleverne kender til forestillingens univers. Der findes yderligere forslag til lyd, billeder og tekst om vikingetiden i 'Inspirationsmateriale' (s.32)

EFTER forestillingen kan eleverne arbejde med forestillingens fire udvalgte temaer i 'Temaarbejde' (s.7). Hvert tema indledes med en uddybende tekst. Herefter følger et antal **elevark**, som kan bruges direkte i undervisningen.

Materialets indhold relaterer sig til flere fag og kan bruges tværfagligt i fagene.

Fag og trinmål (efter 2./4./6. kl) som materialet relaterer sig til:

DANSK

- ◆ Udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i velkendte faglige situationer
- ◆ Udtrykke sig kreativt og eksperimenterende
- ◆ Viden om stemmens og kroppens virkemidler og kropssprog
- ◆ Forholde sig til velkendte temaer gennem samtale om holdninger og værdier i litterære tekster og andre udtryksformer

HISTORIE

- ◆ Sammenligne tidlige tiders familie, slægt og fællesskaber med eget liv
- ◆ Viden om historisk udvikling
- ◆ Viden om magtforhold og samfundsstrukturer før og nu

KRISTENDOMSKUNDSKAB

- ◆ Viden om grundlæggende tilværelsesspørgsmål, som de kommer til udtryk i religioner og livsopfattelser
- ◆ Udtrykke sig om betydningen af trosvalg for menneskers handlinger og tydning af tilværelsen

BILLEDKUNST

- ◆ At kommunikere gennem billeder
- ◆ Udtrykke ideer og betydninger visuelt

Der er mange dukker med i forestillingen - hér bliver nogle følger til. (Dukkemager Rolf Søborg)

INTRODUKTION TIL VIKINGETIDEN, NORDBOERNE OG NORDISK MYTOLOGI

HVORNÅR

Vikingetiden dækker over perioden fra ca. 800-1050.

HVEM

Hedder det nordboere eller vikinger? Udtrykket viking forbindes ofte med en person, der tager på togt. Man har altså opkaldt perioden efter de modige vikingesømænd, men det var ikke alle vikinger, der tog på togt. Nogle var fredelige bønder eller håndværkere. Nordboere er de folk, der levede i Skandinavien og talte de nordiske sprog.

HVOR

Nordboerne eller vikingerne stammer fra Danmark, Sverige og Norge med lidt andre landegrænser end i dag.

samtidigt, der styrede hvert sit rige. Mod slutningen af vikingetiden bliver Danmark samlet til ét kongedømme. Stormændene og kongerne havde deres egne hære af krigere, der havde sværget evig troskab til dem. Disse krigere hedder hirdmænd.

Hirden er høvdingenes / stormændenes krigere

De fleste vikinger boede på en gård på landet. Når manden var væk hjemmefra, var det hans hustru, som bestemte over alle, der boede og arbejdede på gården. På gården boede manden og konen, deres børn og måske nogle arbejdere og trælle.

(<http://www.historiefaget.dk/tidsperioder/vikingetiden/hverdag-og-arbejde/>)

En træl er den gamle nordiske betegnelse for slave

Helt nederst i samfundet var trællene. De var ufri og havde ingen rettigheder. Trællene var som regel børn af andre trælle eller krigsfanger fra togter. Man kunne også straffes med at blive træl, hvis man f.eks. havde begået en forbrydelse. Trælle var i vikingetiden en populær handelsvare, og havde man en god træl, betød det, at man havde effektiv arbejdskraft til al det slidsomme arbejde i husholdningen.

SAMFUND OG MAGT

Nordboerne var skandinaviske bønder, der også var dygtige skibsbyggere og handelsfolk. De sejlede i deres velkendte og velbyggede langskibe på plyndringstogter, men de var også dygtige handelsfolk, der sejlede ud for at handle med varer som kvæg, rav, huder og glasperler. Til gengæld fik de luksusvarer som krydderier, silke og arabisk sølv. Andre vikingehøvdinge drog ud for at erobre land og slå sig ned og etablere nye lande under deres styre.

Vikingerne levede ofte i små slægtssamfund i nærheden af vandet ved kysten eller ved åer. I hvert område var der stormænd, også kaldet høvdinge, der styrede samfundet. Alleroxverst i magthierarkiet sad kongen. I perioder var der endda flere konger

Runesten

INTRODUKTION TIL VIKINGETIDEN, NORDBOERNE OG NORDISK MYTOLOGI

DE GAMLE NORDBOERES TRO

I vikingetiden troede nordboerne på de nordiske guder som f.eks. Odin og Thor. Historierne om guderne kaldes også religiøse myter. Man kalder hele samlingen af myter og sagn for den nordiske mytologi.

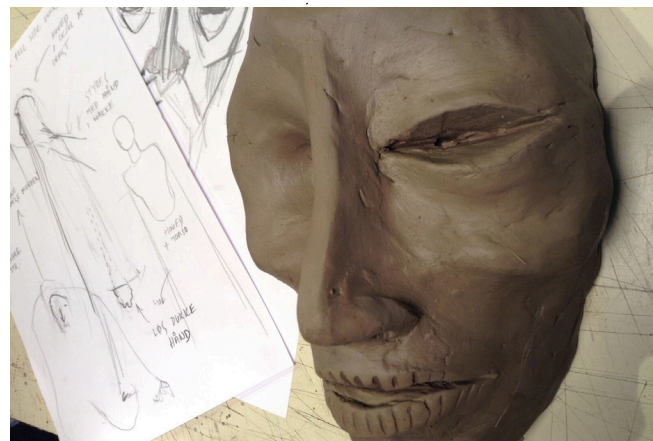
Vidste du, at myte kommer fra det græske ord mythos og betyder fortælling om guder eller overnaturlige væsener og ting.

Nordboernes tro var tæt knyttet til vikingernes livsområder; landbruget og krigen. Man blotede til guderne for, at de skulle sikre mennesket sejr i kamp, fred eller en god høst. Det gjaldt altså for alt i livet om at holde sig gode venner med guderne, så man kunne sikre sig selv og sin slægt overlevelse. Man ofrede også til guderne for, at de kunne beholde deres guddommelige styrke, bekæmpe jætterne og opretholde verdensorden (kosmos).

Blót er et oldnordisk ord og betyder ofring. Man ofrede til guderne - f.eks. afgrøder, våben, smykker, dyr og nogle gange endda mennesker f.eks. trælle.

Det, vi ved om vikingernes tro, før de blev kristne, stammer fra kristne gengivelser i bøgerne Den Ældre Edda og Den Yngre Edda fra den tidlige middelalder. Men man har også fundet genstande fra vikingetiden, eksempelvis smykker, der vidner om gudedyrkelse. Et populært smykke er Thorshammeren: Tordenguden Thors hammer Mjølner.

Andre smykker afbildede kvindelige krigere, valkyrierne, som Odin – gudernes overhoved – sendte til slagmarken for at udvælge de krigere, der skulle dø. Når vikingekrigerne døde, blev de ifølge deres tro

Gudedukken Odin bliver til. (Dukkemager Rolf Søborg)

bragt til Valhal, Odins bolig i Asgård, gudernes hjem, hvor der ventede flæsk og mjød i rigelige mængder.

Valhal var også en slags træningslejr for de faldne vikinger, hvor de forberedte sig på kampen mod de fjendtlige, overnaturlige væsner kaldet jætterne. Det store slag skulle finde sted ved Ragnarok, jordens undergang, hvor mennesker og guder skulle bekæmpe jætterne og uhyrer som Fenrisulven og Midgårdsormen, en kæmpe søslange, som strakte sig rundt om hele jorden.

Odin er gudernes konge - og gud for krigslykke, visdom og skjaldekunst.

Hugin og Munin er Odins to ravne, som flyver rundt i alle verdener og indsamler nyheder til ham.

Frigg er Odins hustru og er gudinde for moderskab og ægteskab.

◆ Klasseopgave

Lav en fælles brainstorm på tavlen med alle de guder fra den nordiske mytologi, som I kender, og tal om gudernes forskellige egenskaber.

INTRODUKTION TIL VIKINGETIDEN, NORDBOERNE OG NORDISK MYTOLOGI

UNIVERSET OG NATUREN

De gamle nordboere havde et helt særligt forhold til naturen og universets skabelse. Deres religion, som er beskrevet i den nordiske mytologi, fortæller om verdens skabelse og undergang (Ragnarok), men mytologien fortæller også om guder (aser), jætter og menneskenes verden.

Den nordiske mytologi giver også svar på livets store spørgsmål; hvordan man skal opføre sig, hvordan man skal tilbede og ofre til guderne, hvordan man skal forstå naturen og dens varsler.

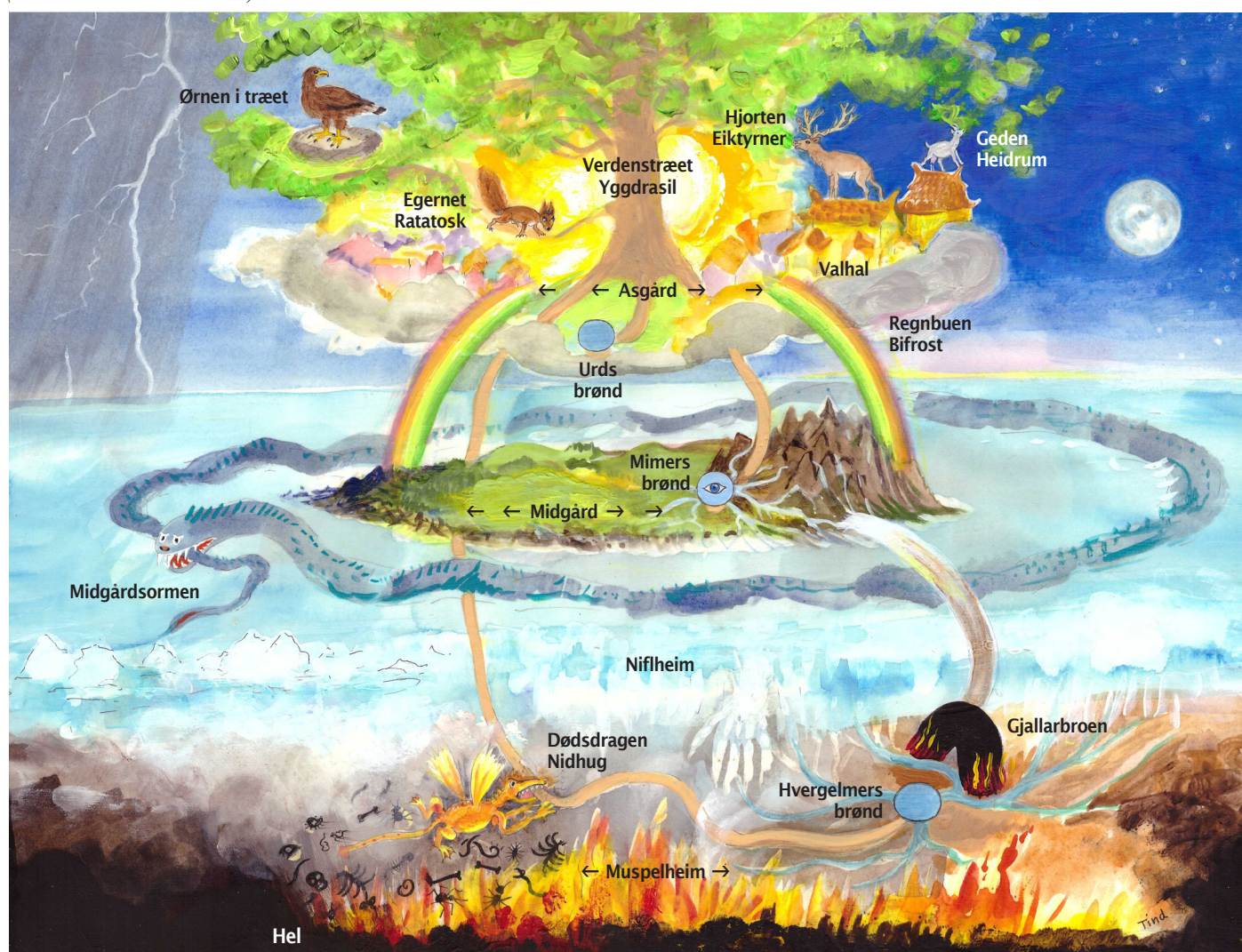
I den nordiske mytologi var verden delt op i tre niveauer

- ◆ Asgård (guderne)
- ◆ Midgård (menneskene)
- ◆ Underverden består bl.a. af Udgård (Jætternes verden) og Hel (Dødsriget)

I de forskellige verdener findes der flere universer, og det vrirler med mange forskellige overnaturlige væsener.

Her kan I se, hvordan universet ser ud ifølge den nordiske mytologi:

(Illustration: Kirsten Tind)

Ask Yggdrasil holder fra sin krone til sine rødder hele universet sammen. (Illu. fra Norse Mythology af Charles Kovacs.)

VERDENSTRÆET ASK YGGDRASIL

Ask Yggdrasil – som man også kalder verdenstræet eller livstræet – har en enorm vigtig betydning i det nordiske verdensbillede. Yggdrasil går lodret ned gennem de tre planer og forbinder himmel, jord og underverden.

Yggdrasil var et kæmpestort asketræ, der fra træets krone til rødder holdt hele universet sammen. Yggdrasils grene omsluttede alt, og ved træets fod sad skæbnegudinderne, nornerne, og spandt menneskenes livstråde. Nornerne kunne fortælle om det enkelte menneskes livsforløb, som allerede var bestemt ved et menneskes fødsel. Nogle menneskers livstråde var korte og tynde, mens andre menneskers livstråde var lange og stærke. Nornerne var altså meget betydningsfulde og uafhængige – selv guderne kunne ikke ændre menneskets skæbne eller for den sags skyld deres egen skæbne. Dengang mente man, at menneskets liv og skæbne var forudbestemt.

◆ Diskuter i klassen:

Hvad betyder skæbne?

Hvem bestemmer over vores skæbne?

Kan man forudse et menneskes skæbne?

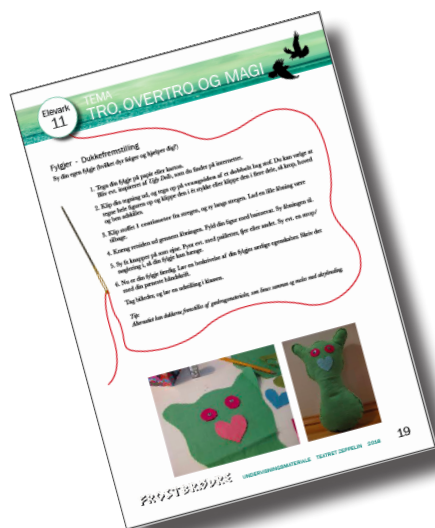
Model af scenorafien til Frostbrødre. Det store træ gennem-bryder teaterrummets gulv, vægge og loft. (Laura Rasmussen)

Frostbrødre indeholder et væld af temaer. Det er en dramatisk fortælling om en familie, der kæmper for overlevelse både åndeligt og fysisk. Deres ældgamle folketro er udfordret af den kristne tro. Det er en fortælling om fortidens nordboere og deres liv med de gamle guder fra den nordiske mytologi, som tæller deres sidste dage på jorden inden det nært forestående Ragnarok.

Men det er først og fremmest en fortælling om, hvordan det er at være menneske, om at elske sig selv for at elske andre og om at finde livets mening.

I materialet fokuseres på fire udvalgte temaer:

◆ Natursyn

Skabelse og undergang. Det store livgivende træ Ask Yggdrasil. Varsler gennem naturen.

◆ Tro, overtro og magi

Hvad betyder tro for mennesker?
Troen på de nordiske guder. Overtro og magi.

◆ Familie

Familien som institution. Hel- og halvsøskende. Jalousi mellem søskende.

◆ Sunes verden

Myten om Balders død. At forstå sig selv og finde sin plads i livet.

Hvert tema indeholder en uddybning i forhold til forestillingen samt et antal elevark, som kan printes og bruges direkte i undervisningen.

Frostbrødre starter med at genfortælle, hvordan verden blev skabt. I begyndelsen var der kun et stort sort hul af intet mellem en isverden og en ildverden. Dette tomrum kaldtes Ginnugagab. Herfra skabtes verden, som nordboerne kendte den.

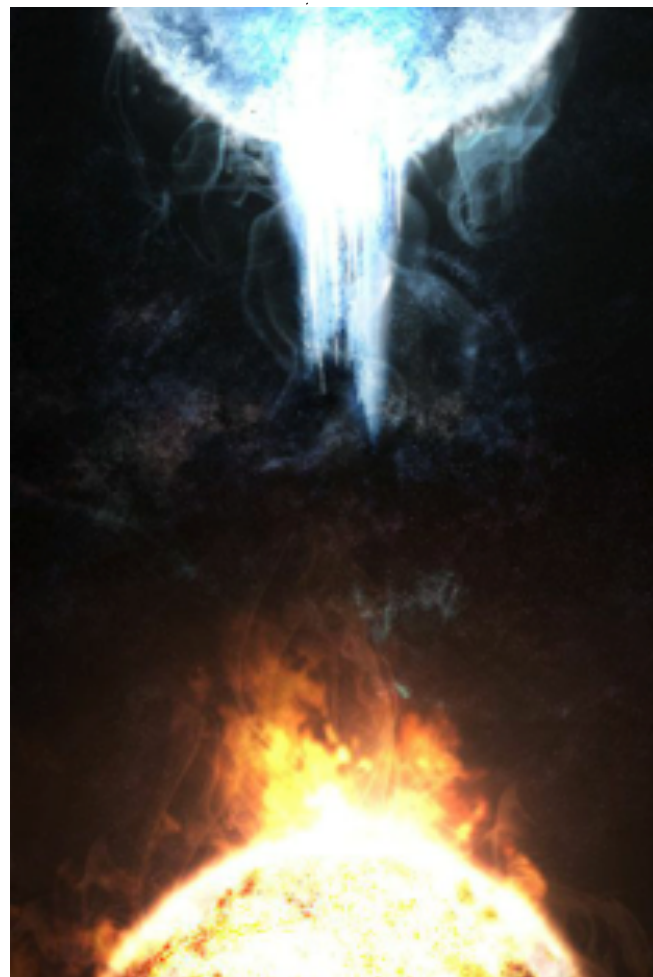
Når nordboerne fortalte myterne om verdens skabelse og undergang, lærte de meget om, hvordan verden var opstået, og om hvorfor den kunne være farefuld og usikker. Man kan sige, at myterne fortæller om menneskets livsvilkår i verden og i naturen.

Opg. 1

Tegn skabelsen af verden. Fortæl så din sidemakker eller din gruppe om din tegning. Hæng tegningerne op i klassen.

Tip: Jeres lærer kan evt. læse skabelsesberetningen fra den nordiske mytologi op for jer, mens I tegner: http://vetus.skoletjenesten.dk/sider/Webmaterialer/Nationalmuseet_old-tid/nordiskeguder/skabelsesberetning.html

Ginnugagab - et sort hul af intet.

Opg. 2

Myten, om hvordan verden blev skabt, kan godt virke lidt speciel, når vi læser den i dag. Hvad undrer dig allermost ved fortællingen?

Opg. 1

Hvordan kom der sol, måne og stjerner på himlen? Hvordan blev menneskene skabt?

Du kan enten skrive svaret eller drøfte svaret med din sidemakker.

Opg. 2

Hvordan mener du, at verden er blevet skabt? Er der nogen særlige skabninger, som lever i dag, der stadig forundrer eller fascinerer dig?

Hvorfor?

Opg. 3

Tegn eller beskriv et dyr, væsen eller en gud, som du kunne have tænkt, skulle have levet.

Du må gerne give det magiske evner eller særlige egenskaber.

Opg. 1 Ragnarok

- ◆ Kender du ordet Ragnarok? Hvordan bruger vi ordet i dag?
- ◆ Hvad betyder Ragnarok i den nordiske mytologi? Slå gerne op på internettet eller i andre opslagsværker.
- ◆ Hvad sker der efter Ragnarok er indtruffet?
- ◆ Er der noget, der minder om Ragnarok i Frostbrødre?

◆ Fælles i klassen:

Hvad betyder det, at der i slutscenen vokser en grøn spire ud af det brændte træ?

Opg. 2 Memory spil

Lav jeres eget memory spil, hvor I enten tegner eller skriver modsætningspar ned fra Frostbrødre. Spil spillet med din makker eller i mindre grupper.

Eksempler på modsætningspar:

- ung – gammel
- lys – mørke
- skabelse – undergang
- mand – kvinde
- ild – frost
- kærlighed – had
- vrede – glæde
- kamp – fred
- lys – mørke
- liv – død
- kulde – varme

Opg. 3 Skabelse og undergang **Klasseopgave** (4.-6. kl.)

Diskutér i klassen, hvorfor der overhovedet findes skabelses- og undergangsmyster:

- ◆ Hvorfor har vi mennesker behov for fortællinger om, hvordan verden blev skabt og igen vil gå til grunde?
- ◆ Kan vi stadig lære noget af skabelses- og undergangsfortællinger?
- ◆ Hvordan tror du, verden blev skabt eller går til grunde igen?

Træet har gennem alle tider været et stærkt symbol på liv, kraft og visdom. Træer kan være tusind år gamle og har altid haft stor betydning for mennesker. De giver os liv, de kan være imponerende store og flotte. De har stadig en symbolsk betydning for os den dag i dag - f.eks. planter man ofte et træ, når man skal markere en ny begyndelse.

Opg. 1 Hvad bruger vi træerne til ?

Skriv alt det ned, som vi bruger træerne til.
Du kan også tegne alt det, som vi bruger træer til.

I den nordiske mytologi bliver de forskellige verdener holdt sammen af det enorme træ Ask Yggdrasil. Uden træet kan verden ikke bestå. Yggdrasil er livgiver og må ikke tørre ud.

Opg. 2

Din lærer kan evt. først læse op for jer om Yggdrasil i "Nordiske guder og helte" af Anders Bæksted.

Eksempel på digt:

Fra krone til rod
Nornerne sidder ved din fod
Styrke og liv du giver
Hjælper til verden forbliver

a. Digt

Skriv et lille digt om Ask Yggdrasil.
Læs digtene op for hinanden i små grupper.
Eller lav små kort med digt og illustration, som I hænger op i klassen

b. Lav et træ

Lav dit helt eget verdenstræ.
Du bestemmer selv form og farve, og hvad det indeholder. Men du skal have himmel, jord og underverden med. Du kan f.eks. lave det som en collage eller lave træets krone med blade, du finder i naturen.

TEMA TRO, OVERTRO OG MAGI

Nordboerne i Skandinavien havde for mere end tusind år siden deres egen tro på de nordiske guder. Den gamle folketro rummede både mægtige guder, magi, runer og spådomskoner.

Men i resten af Europa begyndte man at tage den kristne tro til sig, og i 800-tallet kom der kristne munke til Danmark. Munkene ville omvende vikingerne til at blive kristne, hvilket skete lidt efter

lidt henover de næste par hundrede år. I slutningen af vikingetiden, omkring 1050, var de fleste vikinger blevet kristne. De blev døbt, gik i kirke og blev begravet på kristen vis. Nogle vikinger nægtede dog helt at opgive de nordiske guder og dyrkede dem i det skjulte.

Kilde: <http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/vikingetiden-800-1050/tro-og-magi-doed-og-ritual/kristendommen-kom-til-danmark/>

Støbeform med både kors og Thorshammer viser, at vikinger godt kunne have flere guder på én gang,

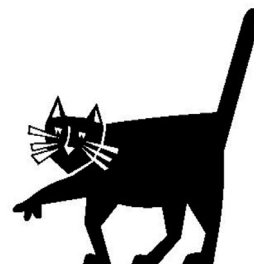
Vikingerne tillagde naturfænomener som solformørkelse, nordlys, lyn og torden stor betydning. Det var guderne, der talte til menneskene. Men vikingerne tog også jærtegn (forvarsel på at noget vil ske). Det kunne være gennem en drøm, eller hvis fuglene fløj en bestemt vej.

Opg. 1 Overtro

Vi tager stadig varsler fra naturen og har overtro.

Forklar eksemplerne. Hvad betyder det? Og hvilken beskyttende handling bør man evt. foretage sig? Forsæt gerne listen med flere varsler eller overtroiske ritualer.

13

Når en sort kat krydser vejen? _____

Når man går under en stige? _____

Tallet 13? _____

Når solen går ned i en sæk, står den op i en bæk? _____

Når man kaster ris efter et brudepar _____

Når et spejl går i stykker _____

Opg. 2 Drømme (Skriv eller tegn i dit hæfte)

Liv drømmer om Thorbjørns død. Det får Edda til at indse, at Liv har synske evner.

- Tror du på, at man kan tage varsler fra en drøm?
Har du oplevet, at en usædvanlig drøm er blevet til virkelighed?
- Hvad drømte du selv i nat?
- Hvad er en god drøm? Hvad er et mareridt?

Opg. 3 Din drøm

Tegn en drøm, du har haft. Man skal kunne se på farverne, om det var en god eller en ond drøm.

Nordboerne var meget tæt forbundet med naturen. Naturen gav dem mad - f.eks. kød, fisk, grøntsager, korn og mælk. Men naturen kunne også være meget barsk og ødelæggende. Hvis høsten slog fejl, eller dyr blev syge og døde, betød det sult og død for slægten. Hvis det skete, så man det som straf fra guderne, måske fordi man ikke havde ofret nok, eller måske fordi man ikke havde lyttet til gudernes budskaber.

Opg. 1 Edda

Edda, farmoren i Frostbrødre, er meget stærk i troen på de gamle nordiske guder.

Hvilke(n) gud(er) er Edda særligt forbundet med? _____

_____

Hvordan modtager hun beskeder fra guderne? _____

_____

Hvordan ofrer hun til guderne? _____

_____

Har du prøvet at ofre noget? _____

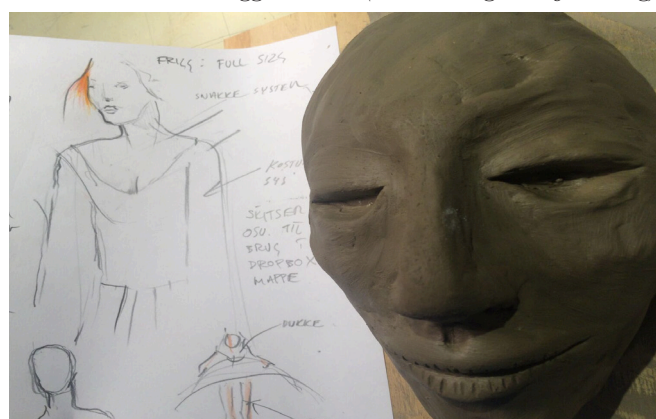
_____

Opg. 2 Din yndlingsgud fra nordisk mytologi

Søg info på internettet eller få din lærer til at vise dig, hvor du kan læse om guderne.

- ◆ Lav en liste med nogle af de forskellige nordiske guder.
- ◆ Hvem var de, og hvad beskyttede de?
- ◆ Udvælg din yndlingsgud blandt de nordiske guder.
- ◆ Tegn en tegning af guden.
Skriv udenom tegningen, hvad guden står for.
- ◆ Forbered et lille oplæg for dine klassekammerater om en af de nordiske guder. Sæt jer i grupper på fire, og fortæl hinanden om jeres gud.

Gudedukken Frigg bliver til (Dukkekemager Rolf Søborg)

En skifting var i vikingetiden et troldebarn, der var blevet forbyttet med et menneskebarn. Det var en forklaring og en måde at forstå handicappede børn på. I Frostbrødre er pigen Liv en skifting. Hun udvikler sig ikke normalt og har ikke så meget sprog.

Opg. 1

Hvorfor vil Sigrid ikke have noget med Liv at gøre? _____

_____

Hvorfor redder Sune Liv tilbage til familien, efter Sigrid og Edda har sat hende ud? _____

_____

Opg. 2

Hvorfor tror du, at Edda ser på Liv som et troldebarn og som gudernes straf imod dem? _____

_____

_____

Ville du selv redde Liv tilbage til familien? _____

_____

Hvorfor tror du, at forældre satte børn ud dengang, og hvad tænker du om det? _____

_____

_____

Opg. 3 Diskussion i små grupper 4.-6.kl.

I dag ved vi meget mere om handicappede børn. Men det er stadig svært at være anderledes.

- ◆ Er det blevet lettere for personer med handicap at klare sig selv. Hvorfor / hvorfor ikke?
- ◆ Hvad synes I om, at man ved hjælp af moderne teknologi kan fravælge ufødte børn, hvis de f.eks. har et handicap?
- ◆ Betyder det noget for et samfund, om man tilvælger eller fravælger børn med handicap?

Opg. 1

Hvorfor frygter familien de kristne? Hvordan virker de kristne truende på familien? _____

Opg. 2

Kan man tvinge andre til at skifte tro? _____ Hvorfor /Hvorfor ikke? _____

Hvorfor tror mennesker på en bestemt religion? Hvad giver en tro eller religion svar på? _____

Har alle mennesker behov for at tro på noget? _____

Opg. 3

Hvorfor er det især Edda, som de kristne er efter? _____

Kender du til andre eksempler på folk, som bliver forfulgt pga. tro eller overtro? _____

Opg. 4 Drøft med din sidemakker eller i klassen

- ◆ Hvilke særlige evner har Edda? Giv et par eksempler, hvor Edda bruger sine særlige evner.
- ◆ Hvilke særlige evner har Liv?

Opg. 5 Drøft med din sidemakker eller i klassen

- ◆ Tror du på, at nogle mennesker har synske eller magiske evner?
- ◆ Hvorfor tror du, at man i vikingetiden lyttede til folk, der kunne se ind i fremtiden eller spå om folks liv?

Vølvens
magiske stav

Edda, bedstemoren, har flere forskellige magiske evner; hun er både gydje og vølv, som kan udføre sejd.

Opg. 1 Vølvens magiske stav

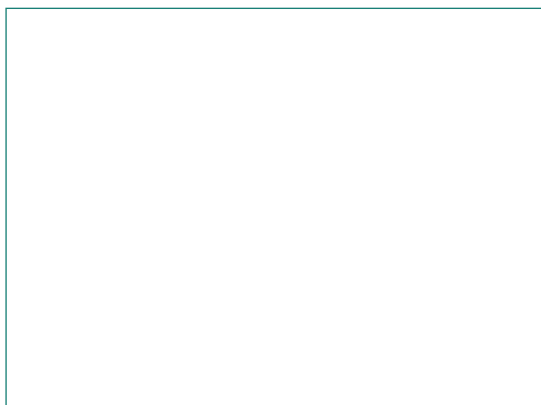
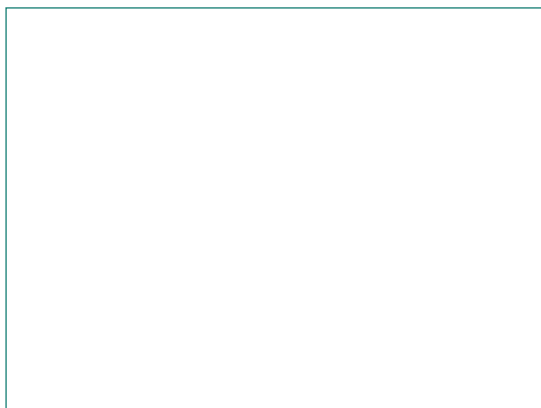
Du skal designe din egen magiske stav.
Hvilken form og farve har den?
Hvilket materiale er den lavet af?

Opg. 2 Magiske evner

Hvis du selv havde magiske evner, hvad ville du så bruge din magiske stav til?

Opg. 3 Tegneserie

Lav en tegneserie, hvor en magisk stav indgår.

Gydje

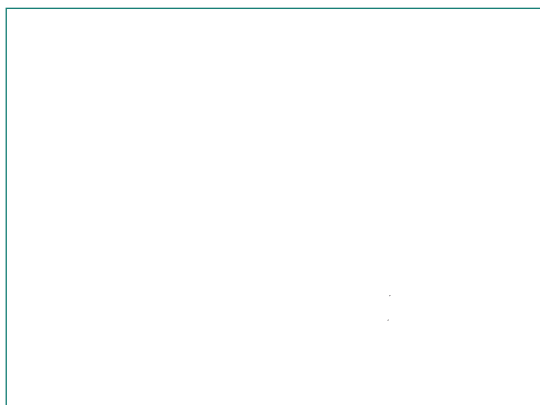
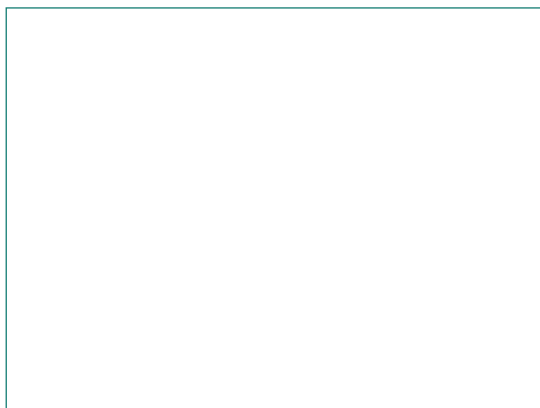
En gydje er en kvindelig, religiøs person, som er i direkte kontakt med guderne.

Vølv

En vølv er ifølge den gamle nordiske folketro en spåkone, der kan udføre magiske handlinger (sejd). Vølven har en magisk stav, som hun bruger, når hun udfører sin magi.

Sejd

Sejd er de magiske handlinger, som en vølv foretager sig - f. eks. kan hun gøre en fjende hvileløs eller et våben uovervindeligt eller kaste mørke.

Fylgjer

Ordet fylgje betyder følgeånd eller ledsager.

Fylgjer findes i den nordiske tro, hvor de optræder som et overnaturligt væsen – tit en dyreskikkelse – der beskytter og ledsager det enkelte menneske. Hver slægt har typisk en bestemt fylgje.

Normalt er fylgjen usynlig, men den kan ses af personer med synske evner – f.eks. vølverne.

Opg. 1 Hvilken fylgje har Thorbjørn:

Beskrivelse: _____

Billede/skitse: _____

Opg. 2 Hvilken fylgje har Liv og Sune:

Beskrivelse: _____

Billede/skitse: _____

Fylgjer - Dukkefremstilling

Sy din egen fylgje (hvilket dyr følger og hjælper dig?)

1. Tegn din fylgje på papir eller karton.
Bliv evt. inspireret af *Ugly Dolls*, som du finder på internettet.
2. Klip din tegning ud, og tegn op på **vrangsid** af et **dobbelt lag** stof. Du kan vælge at tegne hele figuren op og klippe den i ét stykke eller klippe den i flere dele, så krop, hoved og ben adskilles.
3. Klip stoffet **1 centimeter** fra stregen, og sy langs stregen. Lad en lille åbning være tilbage.
4. Kræng retsiden ud gennem åbningen. Fyld din figur med bamsevat. Sy åbningen til.
5. Sy fx knapper på som øjne. Pynt evt. med pailletter, fjer eller andet. Sy evt. en strop/nøglering i, så din fylgje kan hænge.
6. Nu er din fylgje færdig. Lav en beskrivelse af din fylgjes særlige egenskaber. Skriv det med din pæneste håndskrift.

Tag billeder, og lav en udstilling i klassen.

Tip:

Alternativt kan dukkerne fremstilles af genbrugsmaterialer, som limes sammen og males med akrylmaling.

Kostumetegninger til Frostbrødre (Laura Rasmussen)

I vikingetiden var det familien og den slægt, man kom fra, der havde betydning for, hvem man var i samfundet, og hvordan man levede. Det var vigtigt, at man levede op til familiens navn ved f.eks. at udvise mod og styrke eller snilde og dygtighed. Det var manden, der var familiens overhoved udadtil, og han var også ansvarlig for familiens overlevelse. Hans arbejde var at dyrke marken og sikre høsten, hvis han da ikke arbejdede som smed eller bådbygger eller var handelsmand.

Kvinden styrede hjemmet og tog sig bl.a. af madlavning, håndarbejde og pasning af børnene. Familielivet i vikingetiden var præget af disse faste arbejdsopgaver, som hele familien tog del i.

Børnene havde også opgaver i dagligdagen. De skulle hjælpe til med at lave mad eller holde gang i ildstedet, eller også hjalp de med pasning af dyrene, arbejdede i marken eller samlede brænde, bær og frugter i skoven.

Familien var et vigtigt omdrejningspunkt i livet. Man boede sammen i storfamilier med flere generationer under samme tag og forsørgede familiens ældste eller enlige. Familiens sammenhold var meget stærkt, og hvis et familiemedlem gjorde noget ulovligt eller skamfuldt, kastede hun eller han skam over hele sin familie. Derfor forsøgte man naturligvis at beskytte familiens ære og sørge for at holde de stolte fortællinger om familiens fortid og forfædre i hævd.

I skal nu undersøge og kortlægge alt, hvad I ved om familien i Frostbrødre.

Opg. 1

Lav en oversigt over familiens medlemmer. Skriv personernes navne og deres rolle i familien ud for dem.

Navn	Rolle i familien

Opg. 2

Hvilke opgaver har Olav i familien? _____

Hvilke opgaver tager Sigrid sig af? _____

Hvilke opgaver har børnene? _____

Hvem bestemmer mest i familien? _____

Lytter de andre til bedstemor Edda ? Hvad lærer de af hende ? _____

Opg. 3 Sune og Thorbjørn

Beskriv Sune (udseende og væremåde)
Skriv ned eller beskriv mundtligt to og to.

Fosterbrødre

Fosterbrødre er drenge, der er opvokset sammen, men ikke har de samme forældre. Fosterbrødre betragter ofte hinanden som familiemedlemmer.

Beskriv Thorbjørn (udseende og væremåde) *Skriv ned eller beskriv mundtligt to og to.*

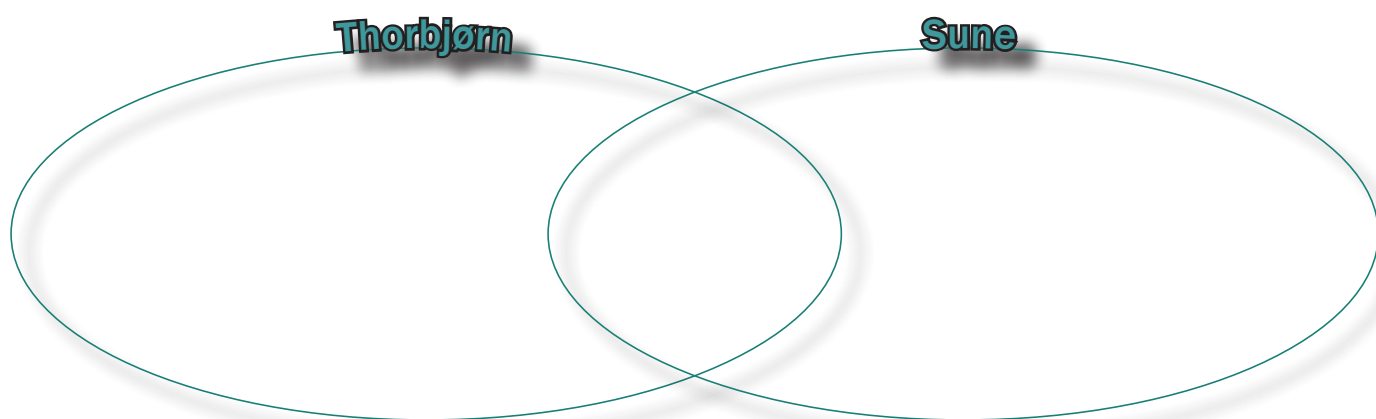

Udfyld Venn-diagrammet for de to med deres ligheder og forskelle

- ◆ Hvad har drengene til fælles, og hvad adskiller dem?
- ◆ Hvad vil de gerne opnå i forhold til deres forældre?

Ekstra opgave 4-6.kl.

Er Sune og Thorbjørn statiske eller dynamiske personer? Giv eksempler, der underbygger dit svar.

Opg. 4

Hvordan reagerer Sune på, at Thorbjørn kommer ind i familien? _____

Sigrid gør meget forskel på Sune og Thorbjørn. Hvordan og hvorfor gør hun det? _____

◆ **Diskuter i klassen:** Hvordan opfører de voksne sig overfor børnene? Er de voksne retfærdige?

Opg. 5

Hvordan tror du, Sune føler sig, når Thorbjørn siger, han er noget særligt? _____

Hvorfor lokker Sune Liv til at få Thorbjørn til at spise mistelten? _____

Hvem taler Sune med om sine følelser overfor Thorbjørn? _____

Hvorfor tror du, forestillingen hedder Frostbrødre? _____

Opg. 6 Hvem minder du mest om?

Vælg den person du synes, du minder mest om eller forstår bedst i Frostbrødre.

Skriv et lille brev til personen, hvori du beskriver, hvordan du forstår personens konflikt og giver forslag til, hvordan personen kan få det bedre i familien.

◆ **Snak i klassen:**

Hvordan ser din familie ud, og hvem bor du sammen med?

Bor du eller kunne du godt tænke dig at bo sammen med dine bedsteforældre?

Har du søskende, som ikke har de samme forældre som dig?

Hvad kan man kalde søskende, som ikke har samme forældre?

Kender du til, at der kan være jalousi imellem søskende?

Hvad kan forældre og søskende gøre for at undgå søskendejalousi?

Opg. 1 Søskendejalousi

Har du prøvet at være jaloux på din bror eller søster?

Hvilke følelser havde du, og hvad gjorde du ved din jalousi?

Skriv om din jalousi.

Opg. 1 Udfyld stamtræet over din egen familie

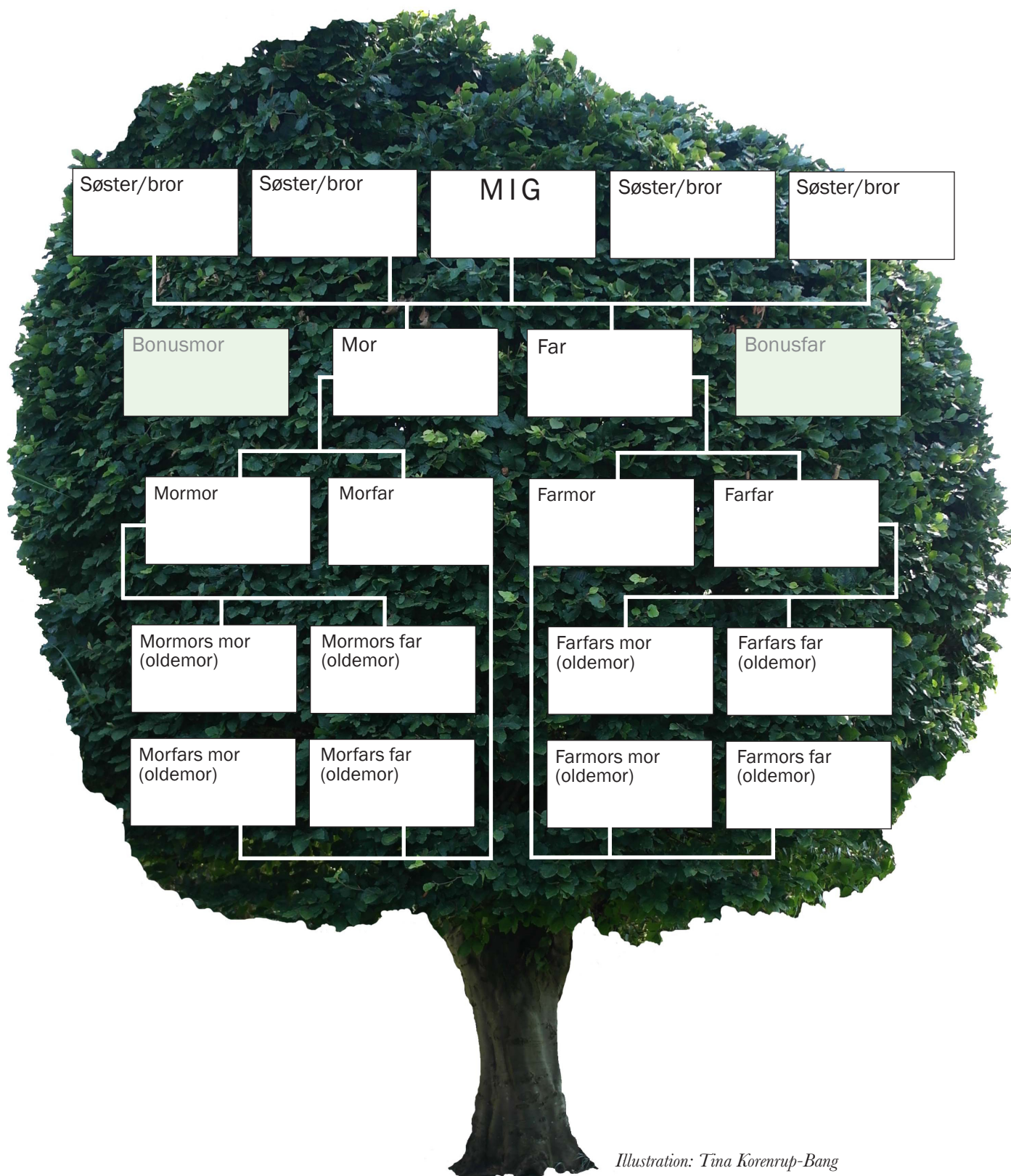

Illustration: Tina Korenrup-Bang

Opg. 1 En god familieoplevelse

◆ Hvad gør dig glad i din familie?

◆ Hvad kan du godt lide at lave med din familie?

◆ Tegn en god oplevelse, du har haft med din familie.

Allererede i barndommen skulle vikingebørn oplæres i de områder, som de skulle overtage ansvaret for som voksne. Man mener, at børn blev tidligere voksne, hvilket selvfølgelig også hænger sammen med, at levealderen ikke var så høj som i dag.

Børn gik ikke i skole men blev altså oplært af deres forældre til at træde i deres fodspor. For drengene betød det oplæring i at kunne forsvare sig og slås. Drengene øvede sig gennem leg og konkurrencer, så de kunne opnå styrke, hurtighed, tålmodighed og snuhed. Desuden lærte drengene om samfundets forhold ved at iagttage, når faderen forhandlede om prisen på en ko, om hævn for et mord eller pligter og rettigheder overfor den lokale høvding eller konge.

Hvis man ligesom Sune skulle være kriger, var man allerede udlært som 12-årig og dermed fuldt udlært i brugen af skjold, sværd, kampøkse, spyd, bue og pil. Herefter kunne man blive hirdmand for den lokale høvding.

Pigerne blev oplært i færdigheder i hjemmet. De hjalp til med det daglige arbejde: lave mad, fremstille tøj, skaffe mad og brænde osv. Men de har også leget med dukker, figurer osv.

Børnenes liv dengang var meget anderledes og rummede ikke så mange valg og så meget frihed, som børn i dag oplever. Men dengang som nu var det b.l.a. igennem leg, at børn udviklede sig, blev selvstændige og forberedt på voksenlivet.

*Liv og Thorbjørn får
snart liv som babydukker.
(Dukkemager Rolf Søborg)*

Sune kæmper med at finde sin plads i familien.
Han føler sig ikke elsket og kommer til at gøre onde og forkerte ting.

♦ Fællesøvelse - Interview med Sune i den varme stol

For at forstå Sunes tanker og følelser bedre, skal I på skift stille spørgsmål til Sune.

Én elev forestiller sig at være Sune og sætter sig på en stol foran resten af klassen, som på skift stiller opklarende og uddybende spørgsmål til Sunes tanker, handlinger og følelser.

Giv eventuelt eleverne lidt tid til at forberede et par spørgsmål inden.

Ideer til spørgsmål: Hvorfor satte du ild til huset?
Hvad er du bange for?
Hvorfor siger du, at du er ond?
Hvordan har du det med Liv?

Opg. 1

Hvilke onde / forkerte handlinger gør Sune? _____

_____

Hvilke gode handlinger gør Sune? _____

_____

Kan du forstå Sunes handlinger? Hvad vil du have gjort? _____

_____

Opg. 2

Hvem møder Sune i skoven, da han er blevet sendt væk af sin far Olav? _____

Hvad lærer Sune af dette møde? _____

_____

Tror du, alle mennesker både har godt og ondt i sig? _____

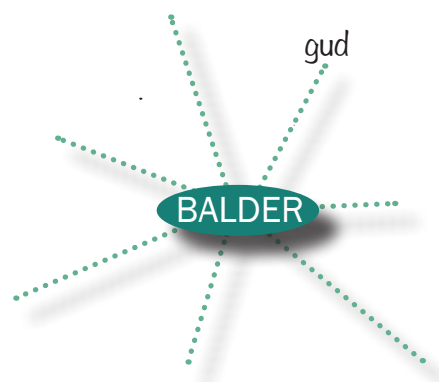
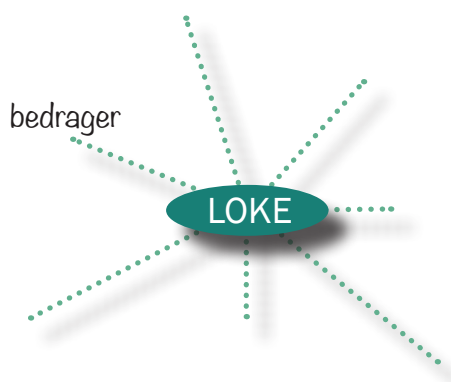

◆ Fælles i klassen:

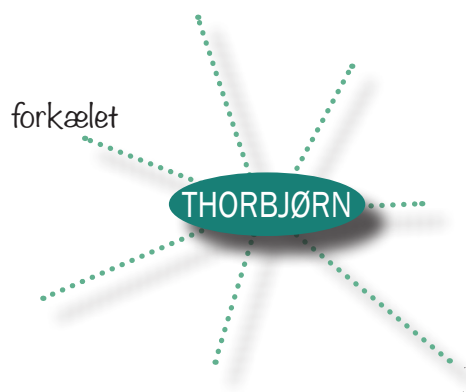
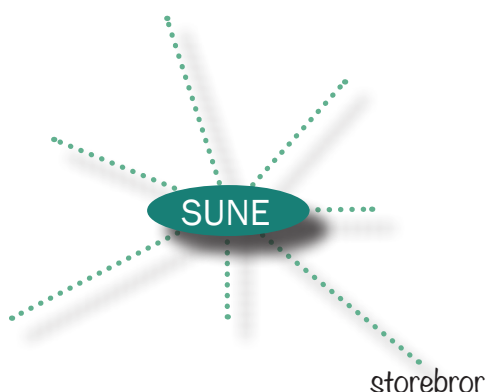
Læs myten om Balders død (find den f.eks. i *“Nordiske Gude- og heltesagn”* fortalt af Mads Saxtorph)

Myten om Balders død er en af de mest kendte og dramatiske fra den nordiske mytologi. Det er en universel fortælling om den evige kamp mellem det gode og det onde, mellem lys og mørke, mellem uskyld og skyld.

Opg. 1 Tankekort – Udfyld tankekortet for Loke og/eller Balder

Opg. 2 Tankekort – Udfyld tankekortet for Sune og Thorbjørn

Opg. 1 Sammenlign de to fortællinger

Hvordan kan man sammenligne Frostbrødre med myten om Balders død?

Hvilke forskelle og ligheder er der? Udfyld skemaet for at få et overblik.

	Frostbrødre	Myten om Balders død
◆ Hvem dør / er tæt på at dø?		
◆ Hvilket middel bliver brugt til at (prøve at) slå ihjel?		
◆ Hvem bliver lokket til at udføre den dødbringende handling?		
◆ Hvem er skyld i drabet?		
◆ Hvad vil den skyldige gerne opnå eller have?		
◆ Hvem skal hente den døde tilbage fra Hel?		
◆ Hvad kan redde den døde tilbage fra Hel?		

Opg. 2 Hvem siger hvad?

Forbind replikkerne med den rigtige person

Personer

Edda

Thorbjørn

Sigrid

Olav

Sune

Loke

Odin

Replikker

”Det er ikke skæbnen. Det er min skyld”

”Vi fejler alle sammen, selv guderne fejler”

”En kriger leger ikke med børn og gamle koner”

”Du spilder din tid på den troldeunge, hun forstår ingenting. Hun er dum som en myg”

”Der er kærlighed nok til den, der tør elske”

”Det er ikke min skyld, at jeg er noget særligt”

”Guderne er her, men de viser sig kun for dem, der vil se dem”

”Hvad nytter det at bede til de gamle guder nu? Vores hjem, vores dyr, vores ting - alt er ædt af ilden”

”En god handling kan opveje en ond handling”

Opg. 1 At finde sig selv og sin plads

Hvordan ender Sune med at finde sig til rette i sin familie? _____

Har du prøvet at føle dig udenfor i din egen familie eller i skolen? - Hvordan? - Hvad gjorde du?

Opg. 2 Digt videre og dramatisér

Skriv i grupper á 4-6 elever videre på slutningen:

Hvad sker der, når Thorbjørn vågner? Bliver drengene forsonet? Og hvordan forholder familien sig?

Skriv og indøv replikkerne, brug kropssprog - og spil scenen for klassen.

Links om vikinger

- ◆ Nationalmuseet: <http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/vikingetiden-800-1050/>
- ◆ Undervisningsmaterialer fra Nationalmuseet: <http://natmus.dk/salg-og-ydelser/undervisning-paa-nationalmuseet/undervisningsmaterialer/grundskolen/danmarks-oldtid/>
- ◆ Balders død – Drama http://vetus.skoletjenesten.dk/sider/Webmaterialer/Nationalmuseet_oldtid/nordiskeguder/downloads/teater/7_balder.pdf
- ◆ <http://www.religion.dk/nordisk-mytologi>
- ◆ <http://www.dr.dk/skole/historie/vikinger>
- ◆ Mini-dokumentar om vikinger: <http://www.dr.dk/nyheder/kultur/historie/vikingerne-kort-fortalt>
- ◆ <http://www.historiefaget.dk/let/tidsperioder/vikingetiden/barndom/>
- ◆ <http://historienet.dk/civilisationer/vikinger/bonden-var-den-sande-viking>

Vikingemad

- ◆ Suppe: <http://www.skoven-i-skolen.dk/content/br%C3%A6nden%C3%A6lde-suppe>
- ◆ Kiks: <http://www.skoven-i-skolen.dk/content/b%C3%A5lkiks>

Vikingelege

- ◆ ”Vikingelege” af Artur Stryjak
- ◆ http://www.vikingemuseetladby.dk/media/329062/lege_i_vikingetid_og_middelalder.pdf

Litteratur

- ◆ ”Nordiske guder og helte” af Anders Bæksted
- ◆ ”Nordboernes gamle religion” af Carsten Lyndrup Madsen
- ◆ ”Vikingerne” af Jens Pietras
- ◆ ”Sigurd fortæller om de nordiske guder” af Sigurd Baret
- ◆ ”Nordiske Gude- og Heltesagn” fortalt af Niels Saxtorph